

Сиддиқжон МўМИНОВ

**ЎЗБЕК
МУЛОҚОТ
ХУЛҚИНИНГ
ИЖТИМОЙ-ЛИСОНИЙ
ХУСУСИЯТЛАРИ**

**ЎЗБЕКИСТОН РУСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

ФАРГОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

Сиддиқжон МўМИНОВ

**ЎЗБЕК
МУЛОҚОТ
ХУЛҚИННИГ
ИЖТИМОИЙ-ЛИСОНИЙ
ХУСУСИЯТЛАРИ**

Фарғона – 2021

УЎК:

КБК:

F

Мўминов, Сиддиқжон.

Ўзбек мулоқот хулқининг ижтимоий-лисоний хусусиятлари –

Фарғона: 2021. - 6.

Монография ўзбек тилшунослигининг долзарб масалаларидан бири – мулоқот хулқи хусусиятлари тадқиқига бағишлиланган бўлиб, унда МХ (мулоқот хулқи) муаммосининг назарий масалалари, мулоқотниң психолингвистик аспекти, МХнинг ҳудуд ва жинс жиҳатдан хосланиши каби муаммолар ижтимоий-лисоний аспектда тадқиқ этилган.

Турли фанлар туташ нуқтаси – этносоциопсихолингвистика йўналишидаги мазкур монография мутахассислардан ташқари, юқори курс талабалари, магистрант, докторант ва ўзбеклар мулоқот хулқининг ўзига хос жиҳатларига қизиқадиган кенг китобхонлар оммасига ҳам мўлжалланган.

Масъул мухаррир:

И. К. Мирзаев – филология фанлари доктори, профессор.

Тақризчилар:

С. Каримов – филология фанари доктори, профессор.

А. Бердиалиев - филология фанари доктори, профессор.

Мазкур монография Фарғона давлат университети Илмий кенгашининг 2020 йил ноябрдаги йиғилишида муҳокама қилиниб, нашрга тавсия этилган.

ISBN

Сиддиқжон МЎМИНОВ

Ўзбек мулоқот хулқининг ижтимоий-лисоний хусусиятлари

СЎЗ БОШИ

Ассалому алайкум муҳтарам китобхон!

Кўринмас ёв – коронавирус пандемияси туфайли бутун дунё тарихида ўта синовли, ўта таҳликали йил сифатида қоладиган 2020 йил Ўзбекистон учун ҳам қанчалар осон кечмаётганлигига қарамай, мамлакатимиз Президентининг оқилона сиёсати туфайли янги Ўзбекистон, янги Ренессанс пойдеворини барпо этишга дадил қадам ташланган йил сифатида ҳам зарҳал ҳарфлар билан ёзилади. Зеро, бу йилда мамлакатимизнинг бугуни, келажаги учун ҳам оламшумул ишлар амалга оширилмоқда. Санаб адoғига етиб бўлмайдиган ислоҳотларнинг энг аввалида миллатни миллат, давлатни давлат қилиб турадиган энг муҳим белги – тил сиёсати соҳасидаги ислоҳот етакчилик қилмоқда, десак, янглишмаган бўламиз.

“Бугунги кунда биз янги Ўзбекистонни, янги Ренессанс пойдеворини барпо этишдек эзгу мақсадимизга эришишда, ҳеч шубҳасиз, она тилимизнинг ҳаётбахш қудратига таянамиз.” Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг ўзбек тилига давлат тили мақоми берилганлигининг 31 йиллиги муносабати билан “Ўзбек халқига байрам табриги”да айтилган бу фикрлар шундай давом эттириланади: **“Чунки неча асрлар оша аждодларимиздан бизга безавол ўтиб келаётган она тилимизнинг равнақи ва истиқболи ҳақида қайғуриш – бу миллатнинг ўзлигини англаши, унинг маънавий камолотини юксалтириш учун кураш демакдир. Давлат тилининг обрў-эътибори – бутун халқ, бутун жамиятнинг обрў-эътиборидир.”¹**

Дарвоқе, 1989 йил 21 октябрда, ғоят мураккаб ижтимоий-сиёсий шароитда юртимизда “Давлат тили ҳақида”ги қонуннинг қабул қилиниши

¹ Мирзиёев Ш. Ўзбекистон халқига байрам табриги // Халқ сўзи, 2020 йил 21 октябрь.

миллий мустақиллик сари қўйилган муҳим қадам эди. Ўтган 31 йил мобайнида мамлакатимизда ўзбек тилини янада ривожлантириш ва тил сиёсатини такомиллаштириш борасида кўплаб Фармон ва қарорлар эълон қилинди, уларда белгилаб берилган вазифаларни амалга ошириш учун бир талай ишлар амалга оширилди. Аммо бу соҳадаги энг буюк тарихий ҳодиса – бу, Президент Шавкат Мирзиёенинг БМТ Бош Ассамблеясининг 75- сессиясида ўзбек тилида сўзлаган нутқи бўлди, деб айтиш мумкин. Чунки белгиланган тартиб-қоидаларга мувофиқ мазкур халқаро ташкилот одатда дунё бўйича олтита тилдан фойдаланади. Ўзбек лидери тарихда илк бор ўз она тили – буюк Навоий, Соҳибқирон Темур, Бобур, Жалолиддин Мангубердининг тилида сўз айтиши, албатта, тарихий воқеадир. Шундан кейин дунё миқёсида ўзбек тилининг нуфузи янада ортиб кетди.

Мамлакатимиз, тилимиз ҳаётида мана шундай оламшумул воқеалар бўлиб ўтаётган бир пайтда шу юртнинг ҳар бир фарзанди, айниқса, тилшунос фарзанди бефарқ қараб туролмайди, албатта. Нигоҳингиз тушиб турган ушбу китоб айнан мана шу қатор сабаблар боис нашр эттирилди. Аслида бу эзгу вазифа бундан йигирма йил аввал қилиниши керак бўлган иш эди. Турли баҳонаи сабаблар боис бажарилмай келаётган бу иш ҳечдан кўра кеч бўлса ҳам, бугун амалга оширилмоқда. Унда дунёга кўз-кўз қилишга арзийдиган ўзбек мулоқот хулқининг ўзига хос хусусиятлари ижтимоий-лисоний аспектда тадқиқ этилган. Ундан қандай наф кўриш ҳар кимнинг нуқтаи назари, дунёқараши, муносабатига боғлиқ.

Муаллиф

КИРИШ

“...Бизни – ҳозирги Ўзбекистонда истиқомат қилувчиларнинг кўпчилигини тирикчилик ташвишлари – чин воқелик муаммолари билан бирга: “Бу ёруғ оламда биз киммиз ва не бир сир-синоатмиз, қаёққа қараб кетяпмиз? Инсоният янги – XXI асрга қадам қўйганида, бизнинг ўрнимиз қаерда ва қандай бўлади?” – деган саволлар ўйлантириши табиий”¹.

Янги Ўзбекистон, янги Ренессанс бўсағасида ўзининг умумжаҳон халқлари ўртасидаги ўрни ва мавқеини англашга интилаётган кишилар томонидан ўз-ўзига берилган ва берилаётган саволларга топилган энг ихчам ва илмий асосга эга жавоблардан бири шуки, инсоннинг кимлиги унинг икки жиҳати – хатти-ҳаракати ва сўзи (нутқи), одамлар билан ўзаро муомаласида намоён бўлади.

Шунинг учун ҳам одамлар инсон руҳияти билан чамбарчас боғлиқ бўлган бу масала билан жуда қадимдан қизиқиб келадилар. Қадимги Греция ва Римда нутқ маданиятининг назарий асослари яратилди. Бу давлатларда Цицерон, Демосфен, Квинтилиан, Аристотель каби назариётчилар етишиб чиқди. Эрамиздан аввалги 335 йилда Аристотелнинг “Риторика”си яратилди. Ўша давр суд нотиқлигининг катта намояндаси Цицероннинг “Нотиқ ҳақида”, “Нотик”, “Брут” асарлари ҳозир ҳам ўзига хос қимматга эга. Уларнинг бу назариялари кейинчалик Европада нутқ маданиятига бағишлиланган фаннинг майдонга келишига асос бўлди. Шарқда, жумладан, Мовароуннахрда бадиий, илмий ижоднинг тараққиёти билан, шунингдек, ваъзхонлик, “Қуроон”ни тарғиб қилиш, муштарак ҳолда сўзнинг аҳамияти, маъноси ва ундан мақсадга мувофиқ фойдаланиш борасида қадимдан ибратли фикрлар айтилган. Абу Райхон Беруний, Абу Наср Форобий, Ибн Сино, Абу Абдуллоҳ ал-Хоразмий, Маҳмуд Кошғарий,

¹Каримов И. А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари. – Тошкент: Ўзбекистон, 1997, 3-б.

Абулқосим Замахшарий, Абу Яъқуб Саккокий, Алишер Навоий каби буюк алломалар тилга, луғатга, грамматика ва мантиқшуносликка бағишиланган асарлар ёздилар ёки бошқа соҳаларга доир асарларида бу мавзуга алоқадор фикрлар билдирилар.

Буюк қомусий олим Абу Райхон Беруний ўзининг “Геодезия” асарининг кириш қисмида фанларнинг пайдо бўлиши ва тармоқланиб кўпайиши ҳақида сўз юритиб, ҳар бир фаннинг инсон ҳаётидаги зарурый эҳтиёжлар талаби билан юзага келишини айтади. Унингча, грамматика, аruz ва мантиқ фанлари ҳам шу эҳтиёжларнинг ҳосиласидир. Инсон нутқи ўз тузилиши, материалига кўра, ростни ҳам, ёлғонни ҳам ифодалashi мумкин. Бу кўплаб мунозараларга сабаб бўлади. Инсон бу мунозаралар жараёнида ростни ёлғондан ажратадиган “мезон”ни яратади. Бу мантиқ фани эди. Мантиқнинг қиёси (силлогизми) ростни ёлғондан ажратиш воситаси бўлиб қолди. Инсон нутқида шубҳали ўринлар сезилса, маълум “мезон” ёрдамида улар тузатилади. Олим мантиқни ўрганмасдан, уни маломат қилганларга ҳайрон қолади ва уларга ачиниб: “Агар у дангасаликни ташлаб, оромга берилмасдан, гап билан боғланиб келадиган наҳв (грамматика), аruz (шеор ўлчови) ва мантиқ (логика)ни мутолаа қилганда эди, сўз, зотан, наср ва назмга ажралишини билган бўларди”¹, – дейди.

Кўринадики, Беруний инсон нутқини бир фан доирасида эмас, балки бир неча фан (яъни грамматика, аruz ва логика)лар қўшилуви нуқтасида текшириш ғоясини илгари сурган.

Шарқнинг буюк мутафаккири Абу Наср Форобийнинг тўғри сўзлаш, тўғри мантиқий хulosи чиқариш, мазмундор ва гўзал нутқ тузища лексикология, грамматика ва мантиқнинг нақадар аҳамияти зўрлиги ҳақида шундай ёzádi: “Қандай қилиб таолим бериш ва таолим олиш, фикрни қандай ифодалаш, баён этиш, қандай сўраш ва қандай жавоб бериш масаласига келганимизда, бу ҳақда билимларнинг энг биринчиси жисмлар-

¹Беруний. Танланган асарлар. III том. – Тошкент, 1982 йил, 64-б.

га (субстанция – нарсалар) ва акциденция (ҳодисалари)га исм берувчи тил ҳақидаги илмлар деб тасдиқлайман.

Иккинчи илм грамматикадир. У жисмларга берилган исм (ном)ларни қандай тартибга солишини ҳамда субстанция ва акциденциянинг жойлашишини ва бундан чиқадиган натижаларни ифодаловчи ҳикматли сўзларни ва нутқни қандай тузишни ўргатади.

Учинчи илм мантиқдир. Маълум хulosалар келтириб чиқариш учун логик фигуralарга биноан қандай қилиб дарак гапларни жойлаштиришни ўргатади. Бу хulosалар ёрдамида биз билмаган нарсаларни билиб оламиз. Ҳамда нима тўғри, нима ёлғон эканлиги ҳақида ҳукм чиқарамиз”¹.

Беруний билан замондош бўлган Абу Абдуллоҳ ал-Хоразмий ҳам ўзининг “Мафотиҳ ул-улум” (“Илмлар калитлари”) асарида ўша давр нутқ маданиятининг баози бир масалалари, девонхона иш қоғозлари, уларнинг шакллари, ишлатиладиган истилоҳ (термин)лар ҳақида маълумот беради.

Қадимги Шарқ педагогикасининг дурдона асарларидан бири “Қобуснома”да ҳам нутқ одоби ва маданияти ҳақида ибратомуз фикрлар баён қилинган бўлиб, улар ҳозир ҳам аҳамиятини йўқотмаган.

Ўзбек мумтоз адабий тилининг ҳомийси, буюк мутафаккир Алишер Навоий туркий тилда гўзал нутқ тузишнинг байроқдори сифатида ўзининг бутун ижоди билан ўзбек тили бойликларини, унинг латиф ва гўзал қирраларини кашф этди. Кейинги асрларда ижод қилган Хоразмий, Бобур, Мунис, Машраб, Увайсий, Муқими, Фурқат, Аваз Ўтар ўғли, Фитрат, Беҳбудий, Сўфизода, Ҳамза ва бошқа буюк мутафаккирлар ҳам ўзбек мулоқот хулқи ҳақида ўз фикрларини турли жанрлардаги асарларида баён этдилар.

Бироқ нутқ маданияти муаммолари билан илмий асосда жиддий шуғулланиш масаласи биринчи марта Прага лингвистик тўгараги вакилла-

¹Абу Наср Форобий. Рисолалар. – Тошкент, 1975, 54-б.

ри томонидан ўртага ташланди. Улар 1929 йилда Прагада бўлиб ўтган славистларнинг I сезоди учун тайёрланган маҳсус тезислари ва кейинги асарларида бу масалага алоҳида тўхталиб ўтганлар¹. Юксак тараққий этган Америка, Англия, Япония, Германия ва бошқа қатор хорижий давлатларда тадқиқотчилар ҳозирги пайтда асосий эотиборларини худди шу масалага қаратмоқдалар. Бунга Мадэлин Беркли-Ален, Р. Брикман, Р.Кершнер, В.Биркенбил, Ч.Ликсон, Д.Карнеги, А.Пиз, Ф. Ницше, Л. Н. Гумилёв кабиларнинг ишларини мисол қилиб қўрсатиш мумкин².

Гарб мамлакатларида нутқий мулоқот, унинг социолингвистик, психолингвистик ва прагматик жиҳатларини ўрганишга бағищланган кўплаб маҳсус журналлар чиқа бошлади (“Commu-nication”, “Discourse and Society”, “Cultural Anthropology”, Journal of Pragmatics”, Language and Communication”, “Pragmatics” ва бошқалар). Сўнгти йиллар АҚШ олимлари нутқий мулоқот соҳасида жуда катта тадқиқотларни олиб бораётганларини айтиб ўтиш керак. АҚШда мулоқот ва риторика билан машғул кўплаб илмий жамиятлар ва ассоциациялар ташкил топганини ва улар ўз илмий изланишларини чоп этиб бораётганликларини эслатиш зарурдир³.

Бу масалани тилшуносликнинг мустақил соҳаси сифатида ўрганишга рус тилшунослигига 20 - 30 йилларда киришилди.

1977 йилда Москвада “Национально-культурная специфика речевого поведения”² номли, сал кейинроқ “Национально-культурная специфика ре-

¹ Қаранг: Звегинцев В. А. История языкоznания XIX - XX веков очерках и извлечениях. Частр II – Москва, 1965, с. 127-128.

² Қаранг: Мадэлин Беркли - Ален. Забқтое исскуство слушатр. – Санкт-Петербург: Питер, 1997, Ликсон Ч. Конфликт: семр шагов к миру. - Санкт - Петербург: Питер, 1997; Карнеги Д. Как вқрабатқватр уверенностр в себе и влиятр на людей,вқступая публично.– Ташкент: Шарқ, 1992; Пиз А. Язык телодвижений. - Санкт - Петербург, Изд. дом Гутенберг, 1997.

³ Қаранг: Rhetoric Society Quarterly. Vol, 24. № 1/2. 1994.

⁴ Национально - культурная специфика речевого поведения – Москва: Наука, 1977.

чевого общения народов СССР”¹ номи билан муаллифлар ҳамкорлигидаги монографияларнинг чоп этилганлиги, шунингдек, А. А. Леонтрев, Н. В. Уфимцева, Ю. А. Сорокин, Л. В. Шчерба, В. В. Виноградов, А. Н. Гвоздев, А. И. Ефимов, Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров, С. И. Ожегов, Е. Ф. Тарасов, А. М. Шахнарович, В. Д. Бондалетов, В. М. Алпатов, Н. И. Формановская, В. В. Колесов, Ю. Д. Дешериев, Г. В. Колшанский, Г. А. Золотова, Е. С. Кубрякова, В. В. Веселитский, М. И. Чижевская, Б. Н. Головин, Г. Титц, Л. М. Рязанова, В. П. Трофименко ва бошқаларнинг бу муаммога оид қатор монографик тадқиқотларининг юзага келганлиги нут-қий фаолият муаммосини тобора долзарб масалага айланиб бораётганлигидан далолат беради.

Туркологияда ҳам инсонларнинг ўзаро мулоқотга киришиш жараёни тилшуносларнинг дикқатини анчадан бери ўзига жалб этиб келади. Жумладан, Ф. Ф. Султонов, Н. Джунусов, А. Б. Меджидова, Т. Айдаров, Т. Каракеева, Д. Сқдқбекова каби олимлар бу масала устида маҳсус изланишлар олиб борганлар².

Ўзбек тилшунослигига бу масала билан жиддий шуғулланиш эндиғина бошланди, дейиш мумкин. Бу ҳолни ўзбек тилшунос олимлари С. Иброҳимов, О. Усмонов, Э.Бегматов ва бошқалар 1969 йили Тошкентда нутқимиз ривожи масалалари мавзууда ўтказилган I Республика

¹Национально - культурная специфика речевого общения народов СССР. – М.: Наука, 1982.

²Қаранг: Султонов Ф.Ф. Некоторые особенности коммуникативного поведение татар и башкир // Национально-культурная специфика речевого общения народов СССР. – М.: Наука, 1982, с. 93-101; Джунусов Н. Казахский переходный говор на территории каракалпакской АССР. – Автореф. дис. канд. филол. наук. - Алма-ата, 1965; Меджидова А. Б. Ленкорский говор Азербайджанского языка. - Автореф. дис. канд. филол. наук. – Баку, 1970. Айдеров Т. Языковые особенности казахов Тамдинского района Узбекской ССР. – Автореф. дис. канд. филол. наук. Сқдқбекова Ташкент - Алма-ата, 1967; Каракеева Т. О типологии коммуникации // Знак и общение. - Фрунзе: Илим, 1974, с. 88-101; Сыдықбекова Д. Особенности коммуникативного поведения киргизов // Национально-культурная специфика речевого общения народов СССР. – М.: Наука, 1982, с. 132-141.

МУНДАРИЖА

СЎЗ БОШИ.....	4
КИРИШ.....	6
I. БОБ. МУЛОҚОТ ХУЛҚИ МУАММОСИНинг НАЗАРИЙ МАСАЛАЛАРИ.....	14
1.1. Нутқни ижтимоий-лисоний аспектда тадқиқ этиш.....	14
1.2. Мулоқот узвлари, турлари ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари.....	15
1.3. Мулоқот хулқи ва унга ёндош тушунчалар.....	20
1.4. Миллий характер ва мулоқот хулқи.....	30
1.4.1. Миллий характер ва нутқнинг актуал бўлиниши.....	37
1.4.2. Нутқда сўзнинг белгилик ва семантик табиатига муносабат....	44
1.4.3. Сукут ва коммуникатив мазмун.....	51
1.4.4. Фатик коммуникация ва унинг мулоқот хулқи муаммосидаги ўрни.....	54
1.5. Мулоқотнинг композицион босқичлари.....	60
1.5.1. Адресант фаолияти босқичлари.....	62
1.5.1.1. Саломлашув ва мурожаат босқичи.....	62
1.5.1.2. Танишув босқичи.....	65
1.5.1.3. Даромад босқичи.....	67
1.5.1.4. Муддао босқичи.....	71
1.5.1.5. Хотима ёки хайрлашув босқичи.....	72
1.5.2. Адресат фаолияти босқичлари.....	73
1.5.2.1. Тинглаш босқичи.....	73
1.5.2.2. Муносабат билдириш босқичи.....	80
II. БОБ. МУЛОҚОТНИНГ ПСИХОЛИНГВИСТИК АСПЕКТИ.....	85
2.1. Тил (нутқ) вазифалари ва мулоқотнинг психолингвистик аспекти.....	85
2.2. Мулоқот ва муносабат.....	87
2.2.1. Муносабат ифодаловчи воситалар.....	87
2.2.2. Коммуникант “мен”и ва унга муносабат.....	90
2.2.3. Мулоқотда адресант - адресат - коммуникатив объектлар ўртасидаги муносабатларнинг ифодаланитши.....	94
2.2.3.1. Адресант – адресат ўртасидаги бевосита мулоқот ва унда муносабат ифодалашнинг ўзига хос хусусиятлари.....	94
2.2.3.2. Адресант – адресат ўртасидаги бавосита мулоқот ва унда муносабат ифодалашнинг ўзига хос хусусиятлари.....	97
2.3. Нутқ ва одамнинг физиологик ҳолати.....	106

2.3.1. Нутқнинг адресат физиологиясига таъсири.....	107
2.3.2. Нутқнинг ҳасрат типи ва унинг адресант физиологиясига таъсири.....	113
2.3.2.1. Адресантнинг реал ҳамсуҳбат (асл субъект)га ҳасрати.....	116
2.3.2.2. Адресантнинг иллюзор ҳамсуҳбат (субъективлашган объект)га ҳасрати.....	117
2.3.2.3. Адресантнинг хаёлий ҳамсуҳбат (квазисубъект) ҳасрати.....	119
2.3.2.4. Адресантнинг хаёлий ҳамсуҳбат (бадиий персонажлар – квазисубъектлар) га ҳасрати.....	121
 III БОБ. ЎЗБЕК МУЛОҚОТ ХУЛҚИНИНГ ҲУДУД ЖИҲАТДАН Х О С Л А Н И Ш И.....	124
3.1. Диалектология ва социолингвистика.....	124
3.2. Экология, ижтимоий муҳит ва мuloқot хулқи.....	128
3.3. Ижодкорлар асарлари, услубларида мuloқot хулқи худудий хосланишининг ифодаланиши.....	145
 IV БОБ. ЎЗБЕК МУЛОҚОТ ХУЛҚИНИНГ ЖИНС ЖИҲАТДАН Х О С Л А Н И Ш И.....	157
4.1. Мавзунинг моҳияти ва ўрганилиши.....	157
4.2. Ўзбек мuloқot хулқининг жинс жиҳатдан хосланишининг асосий сабаблари.....	158
4.2.1. Мuloқot хулқининг жинс жиҳатдан хосланишининг касб - ҳунар ва ёш билан боғлиқ жиҳатлари.....	165
4.3. Ўзбек эркак ва аёллари мuloқot хулқига хос бўлган фарқли хусусиятлар.....	170
4.3.1. Саломлашиш ва кўришишдаги хосланишлар.....	171
4.3.2. Мурожаат шаклларидағи хосланишлар.....	179
4.3.3. Нутқнинг даромад босқичидаги хосланишлар.....	183
4.3.4. Лексик, фразеологик жиҳатдан хосланишлар.....	186
4.3.5. Новербал воситаларни қўллашдаги хосланишлар.....	192
 Х У Л О С А	200
 ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ.....	206
 МУНДАРИЖА.....	221

Сиддиқжон МҮМИНОВ

**ЎЗБЕК МУЛОҚОТ ХУЛҚИНИНГ
ИЖТИМОЙ-ЛИСОНИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ**

Монография

**Фарғона давлат университети илмий кенгаши
томонидан нашрга тавсия этилган**

Муҳаррир:

Мусаҳхих:

Техник муҳаррир:

Босишига	да рухсат этилди
Бичими	
.....шартли босма табоқ,	
Нашриёт босма табоғи.....	
Нашриёт ҳисоб абоғи.....	
Адади	
Буюртма.....	
Нархи шартнома асосида.	

.....**босмахонасида чоп этилди.**

.....

.....

